

COL·LECCIONS CATALANES: 1830-1939

UNA PASSEJADA PEL DISSENY DE COL·LECCIONS

FACULTAT DE BIBLIOTECONOMIA I DOCUMENTACIÓ,

UNIVERSITAT DE BARCELONA

PRIMERA PLANTA

13 DE MARÇ – 25 D'ABRIL DE 2013

Coordinació: Jesús Gascón, Amadeu Pons

Col·laboració i disseny gràfic: Júlia Baena

Organització: Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la UB

Col·laboració: CRAI de la UB

Els llibres exposats han estat deixats per diverses biblioteques del CRAI de la Universitat de Barcelona:

Biblioteca de Lletres

Biblioteca de Biblioteconomia

Biblioteca del Campus Mundet

Biblioteca de Medicina

Biblioteca de Filosofia, Geografia i Història

Biblioteca d'Economia i Empresa – Recerca

Dipòsit de Cervera

I per Amadeu Pons i Jesús Gascón.

L'exposició mostra l'evolució de les col·leccions editorials publicades a Catalunya des de la seva aparició, el 1830, fins al final de la Guerra Civil. A partir d'aquesta petita història de les col·leccions, podem resseguir la de les principals editorials i la del disseny tipogràfic i gràfic, que es mostra clarament en la presentació dels llibres exposats.

L'exposició no és, òbviament, exhaustiva: s'han triat col·leccions representatives de diversos moments, majoritàriament literàries o de divulgació. Se n'han exclòs col·leccions de llibre infantil, de text o adreçades a un públic especialitzat (metges, advocats, etc.). Això ha fet que, tot i parlar de col·leccions catalanes, la major part siguin publicades a Barcelona: només no ho són la col·lecció d'Edicions La Mirada, de Sabadell, i *A tot vent* de Proa, que començà la trajectòria a Badalona.

La noció de col·lecció editorial, malgrat alguns precedents antics, pot considerar-se una creació dels editors del primer terç del segle XIX, coincidint amb la industrialització del sector del llibre i l'aparició de l'editor com a professional diferenciat de l'impressor o el llibreter. Són un mitjà d'atreure i fidelitzar uns clients, a qui la millora de les condicions socioculturals i econòmiques permet de dedicar un temps a la lectura i uns diners a l'adquisició de llibres. D'altra banda, la naixent classe burgesa veurà en la subscripció a col·leccions una manera d'assolir una distinció cultural i social, fent-ne ostentació col·locant-les en llocs destacats de l'habitatge: les col·leccions, uniformes en la seva presentació formal, permeten millor fer-se visibles en una biblioteca.

L'èxit i la gran demanda de novel·les per part del públic del primer terç del segle XIX, especialment el femení, farà que alguns editors catalans es plantegin de publicar col·leccions, a imitació del que ja feia Cabrerizo a València i altres editors a París i altres centres. Antoni Bergnes de las Casas en serà el primer, el 1830, amb diverses col·leccions de novel·les i descripcions del món. Seguiran editors com Oliva, Mayol, Subirana, Oliveres, Brusi, etc. (*vitrines 1 i 2*) També es fan col·leccions teatrals, de gran seguiment (*vitrina 2*), i de llibres pràctics, tècnics i de divulgació, responent al gran interès pels avenços científics i tècnics i pel coneixement del món propis del segle XIX: hi excel·leixen editors com Vinardell, Brusi, Soler..., i col·leccions tan reconegudes al seu temps com *Manuales Soler*, *Manuales Gallach* o la *Colección Labor*, ja al segle XX (*vitrina 5*).

La majoria d'editors publica en castellà, però Josep Torner, ja el 1840 i en plena efervescència de la Renaixença, publica la primera col·lecció d'obres en català, sense gaire èxit (*vitrina 1*). Serà als anys setanta quan La Renaixença o L'Avenç plantegin col·leccions de narrativa en català, esdevenint plataformes per als nous autors (*vitri- nes 5 i 6*). Altres editors, com Aguiló al XIX o Miquel i Planas als primers anys del XX, publiquen col·leccions de literatura catalana antiga, adreçades a un públic més erudit (*vitrina 3*). El 1903 apareixerà la primera col·lecció de butxaca, amb vocació de divulgació (literària i multidisciplinària) i de voler arribar a un gran públic: la *Biblioteca popular de L'avenç* (*vitrina 6*); llavors la literatura en català ja es pot considerar consolidada en tots els gèneres.

Les col·leccions reflectiran, des dels anys vuitanta del segle XIX, la renovació artística i el canvi de gust que conduirà a l'eclosió del modernisme: col·leccions com la *Biblioteca Arte y letras*, *Biblioteca Verdguer* o la *Biblioteca universal ilustrada* de Montaner i Simon, tindran dissenys exquisits en les cobertes, portades i pàgines interiors, dibuixades pels millors artistes de l'època i publicades amb una perfecció tècnica que les convertia en llibres d'una aparença luxosa i distingida, però assequibles. La seva estètica va des de l'eclecticisme historicista dels anys vuitanta (*vitrina 3*) al postmodernisme dels anys vint del segle XX (*vitrina 7*), ja amb detalls d'*art déco*, passant pel modernisme (*vitri- nes 4 i 6*).

Simultàniament, proliferen les col·leccions populars i de quiosc, editades precàriament, de cobertes cridaneres i majoritàriament de novel·la de gènere (policíaca, sentimental, històrica, etc.), que tenen molt èxit entre les classes populars (*vitri- nes 7 i 8*), tant en castellà com en català: col·leccions de la Librería Española, Sopena, Maucci, Molino, etc. L'època d'or d'aquestes col·leccions seran els anys vint i trenta, quan Barcelona ja ha esdevingut el centre editorial més important de l'Estat i publica gran quantitat de títols en castellà que es distribuïran per tot Espanya i Hispanoamèrica.

A partir de 1915, comencen a publicar-se col·leccions amb una gran influència de l'ideari noucentista. Des de col·leccions de divulgació com la *Biblioteca Minerva* (*vitrina 9*) a col·leccions literàries de gran sobrietat formal i acurades en els textos (sovint amb excel·lents traduccions d'obres estrangeres): hi ha una certa voluntat d'equiparar l'edició en català a la d'altres cultures ja consolidades, oferint-hi els grans clàssics de la literatura i la cultura universals, intentant fer en poc temps el que en altres llocs s'havia fet al llarg dels segles (*vitri- nes 9 i 10*). En aquesta línia, el mecenatge de persones com Cambó o Casacuberta donarà origen a col·leccions de gran qualitat científica com les de la Fundació Bernat Metge o Barcino (*vitrina 10*), aparegudes als anys vint. Igualment, els editors apostaran per la traducció d'autors contemporanis d'èxit i per l'edició d'autors catalans del moment.

La situació d'esplendor de l'edició es perllongarà durant els anys trenta. Els canvis seran formals, adaptant-ne el disseny als canvis estètics del moment, i amb predomini de les col·leccions en rústica, de butxaca, fàcils d'editar i assequibles, tot i la qualitat del text (*vitri- nes 11 i 12*), tant en castellà com en català. Col·leccions com les de La Mirada o Proa són plenament equiparables en continguts i formalment a d'altres publicades arreu d'Europa.

La Guerra Civil acabarà amb aquesta situació. L'escassetat de paper, la confiscació d'algunes editorials i la situació general de penúria provocades per la guerra farà que la qualitat formal de les col·leccions formals disminueixi, encara que les iniciatives editorials continuen (*vitrina 12*). Col·leccions com les de Millà i, sobretot, Josep Janés, mostren un disseny acord amb les últimes tendències gràfiques europees en uns moments crítics: els últims títols, datats el 1938, seran també els últims que, en anys, es publicaran en català i els últims d'un moviment de renovació editorial que havia posat el sector, a Barcelona, a un nivell homologable al de qualsevol centre editor europeu. Les conseqüències de la postguerra es faran notar, però això ja serà una altra història i, potser, una altra exposició.